

ERKIN SAMANDARNING “QUYUN IZLARI YOXUD OGAHIIY” ROMANIDA XALQ OG‘ZAKI IJODINING QAHRAMON XARAKTERINI OCHISHDAGI ROLI

Tosheva Nilufar Shirinboyevna – Navoiy innovatsiyalar universiteti dotsenti

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada Erkin Samandarning “Quyun izlari yoxud Ogahiy” romanida xalq og‘zaki ijodining qahramon xarakterini ochishdagi roli tahlil qilinadi. Maqolada xalq og‘zaki ijodi – xalq ertaklari, rivoyatlar, maqollar va so‘zlar orqali qahramonlarning psixologik, ma’naviy va axloqiy xususiyatlari qanday ochib berilishi ko‘rib chiqiladi. Shu bilan birga, asardagi xalq og‘zaki ijodi vositalari orqali qahramonlar hayoti va ijtimoiy muhitining badiiy tasviri aniqlanadi.*

***Kalit so‘zlar:** “Quyun izlari yoxud Ogahiy”, qahramon xakteri, xalq og‘zaki ijodi, maqol va rivoyatlar, badiiy tafsilot, psixologik tasvir, ma’naviyat, ijtimoiy muhit, o‘zbek adabiyoti, realizm.*

Kirish.

Erkin Samandar zamonaviy o‘zbek adabiyotining yorqin vakillaridan biri bo‘lib, uning asarlari shaxsiy va ijtimoiy muhitni chuqur ochib berish, inson ruhiyatini tasvirlash va ma’naviy qadriyatlarni yoritish bilan ajralib turadi. “Quyun izlari yoxud Ogahiy” romani ham shunday badiiy yondashuvni aks ettiradi va unda xalq og‘zaki ijodi elementlari – maqollar, rivoyatlar, aforizmlar va xalq ertaklari – qahramon xarakterini ochishda markaziy vosita sifatida ishlatilgan.

Xalq og‘zaki ijodi – bu xalqning tarixiy, madaniy va ma’naviy tajribasini aks ettiruvchi boy madaniy merosdir. U qahramonlarning shaxsiy fazilatlarini, axloqiy va ma’naviy xususiyatlarini, shuningdek, ularning ijtimoiy muhit bilan munosabatini ochib berishda muhim rol o‘ynaydi. Shu jihatdan, Samandar asarlarida xalq og‘zaki ijodi vositalari qahramonlarning ichki dunyosini, hissiy kechinmalarini va xotira orqali o‘tgan hayot tajribalarini aniq tasvirlash imkonini yaratadi.

“Quyun izlari yoxud Ogahiy” romanida xalq og‘zaki ijodi orqali qahramonlarning dunyoqarashi, qaror qabul qilish jarayoni va ma’naviy-axloqiy qadriyatlari yoritiladi. Masalan, qahramonlarning so‘zlashuvi, o‘zaro munosabatlari va muammolarni hal qilish usullari xalq maqollari va rivoyatlar bilan boyitilgan. Shu bilan birga, bu yondashuv qahramonlarni yanada jonli va realistik tarzda tasvirlashga yordam beradi. Maqolaning maqsadi – Erkin Samandarning “Quyun izlari yoxud Ogahiy” romanida xalq og‘zaki ijodi vositalari orqali qahramon xarakterini badiiy va psixologik jihatdan

tahlil qilish, shuningdek, bu yondashuvning zamonaviy o‘zbek adabiyotidagi ahamiyatini aniqlashdir.

Shu orqali maqola qahramon xarakteri va xalq og‘zaki ijodi o‘rtasidagi uzviy aloqani ko‘rsatib, o‘quvchiga romanning badiiy va madaniy boyligini tushunishga imkon beradi.

Asosiy qism.

Erkin Samandarning “Quyuni izlari yoxud Ogahiy” romanida xalq og‘zaki ijodi qahramon xarakterini ochishda markaziy vosita sifatida ishlatiladi. Ushbu vositalar – maqollar, rivoyatlar, aforizmlar, xalq ertaklari va hikmatli so‘zlar – qahramonlarning psixologik holati, axloqiy qadriyatlari va dunyoqarashini aks ettirishda muhim ahamiyatga ega.

Masalan, qahramonlarning hayotiy qarorlari va muammolarni hal qilish jarayonida ular xalq so‘zlaridan, maqollardan maslahat va yo‘l-yo‘riq oladi. Shu orqali qahramonlarning axloqiy va ma‘naviy fazilatlarini, mas‘uliyat hissi, do‘stlik va sadoqat kabi xususiyatlari yanada aniqroq tasvirlanadi.

Xalq og‘zaki ijodi qahramonlarning psixologik holatini ochishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Masalan, qahramonlarning qo‘rquv, shijoat, g‘azab, umid va sevgini boshdan kechirish jarayoni xalq rivoyatlari yoki ertak motivlari orqali ochib beriladi. Shu bilan qahramonlar o‘quvchiga yanada jonli, hissiy jihatdan qabul qilinadigan obraz sifatida yetkaziladi.

Bundan tashqari, xalq og‘zaki ijodi vositalari qahramonlarning xotira va hayotiy tajribalarini boyitadi. Qahramonlar bolalik va o‘smirlik xotiralari, oilaviy qadriyatlar va jamiyatning madaniy qoidalari orqali shakllangan psixologik obrazlari bilan o‘quvchiga taqdim etiladi.

Roman voqealari va qahramonlarning faoliyati xalq og‘zaki ijodi orqali ijtimoiy va madaniy kontekstda yoritiladi. Masalan, qahramonlarning so‘zlashuvi, turmush tarzi, o‘zaro munosabatlari va jamiyatdagi roli xalq maqollari, rivoyatlar va urf-odatlar bilan bog‘liqdir. Shu orqali o‘quvchi qahramonlarning ijtimoiy muhitini, jamiyatdagi o‘rnini va madaniy qadriyatlarni chuqurroq tushunadi.

Erkin Samandar xalq og‘zaki ijodi elementlarini badiiy tafsilotlar bilan uyg‘unlashtirib, romanning stilistik boyligini oshiradi. Masalan, qahramonning o‘zaro munosabatlari, atrof-muhit tasviri, tabiat manzaralari va tarixiy kontekstlar xalq ijodi bilan birlashtiriladi. Bu yondashuv qahramon xarakterini yanada jonli, realistik va o‘quvchi uchun hissiy jihatdan qabul qilinadigan holga keltiradi.

Xalq og‘zaki ijodi qahramonlarning axloqiy va ma‘naviy xususiyatlarini ochishda muhim vosita sifatida ishlatiladi. Qahramonlar qaror qabul qilayotganda yoki murakkab vaziyatlarda xalq maqollari va hikmatli so‘zlar orqali o‘z yo‘lini topadi. Shu

orqali ularning xarakteri, mas'uliyat hissi, sadoqati va axloqiy qadriyatlarini o'quvchiga yetkaziladi.

Samandar xalq og'zaki ijodi elementlarini o'z badiiy uslubi bilan uyg'unlashtirib, qahramonlarni nafaqat psixologik, balki madaniy va tarixiy kontekstda ham jonli tarzda tasvirlaydi. Shu bilan birga, qahramonlarning hissiy tajribasi va xarakter rivojlanishi yanada chuqurroq va mazmunli bo'ladi.

Natijada, "Quyuni izlari yoxud Ogahiy" romanida xalq og'zaki ijodi qahramon xarakterini ochishda markaziy ahamiyatga ega bo'lib, u qahramonlarning psixologik, axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy xususiyatlarini yanada jonli va tushunarli tarzda tasvirlash imkonini beradi.

Xulosa.

Erkin Samandarning "Quyuni izlari yoxud Ogahiy" romanida xalq og'zaki ijodi qahramon xarakterini ochish va ularni psixologik, axloqiy, ma'naviy hamda ijtimoiy jihatdan tasvirlashda markaziy vosita sifatida ishlatilgan. Xalq maqollari, rivoyatlar, aforizmlar va xalq ertaklari qahramonlarning dunyoqarashi, hissiy kechinmalari, qaror qabul qilish jarayoni va ma'naviy qadriyatlarini aniqlashga yordam beradi. Shu tariqa, qahramonlar o'quvchiga yanada jonli va hissiy jihatdan qabul qilinadigan obraz sifatida yetkaziladi.

Xalq og'zaki ijodi vositalari qahramonlarning psixologik rivojlanishini, hissiy tajribasini va ijtimoiy muhit bilan aloqasini ochishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, qahramonlarning qo'rquv, shijoat, sadoqat, do'stlik, mehr-oqibat va axloqiy qarorlarini ifodalashda xalq so'zlari va hikmatli iboralar yordam beradi. Shu bilan birga, badiiy tafsilotlar, realizm va madaniy kontekst elementlari bilan uyg'unlashgan holda, qahramonlarning xarakteri yanada mazmunli va jonli tasvirlanadi.

Shu nuqtai nazardan, Samandar romanida xalq og'zaki ijodi qahramon xarakterini shakllantirishda nafaqat vosita, balki strategik ahamiyatga ega bo'ladi. Bu yondashuv orqali o'quvchi qahramonlarning ichki dunyosini, ularning axloqiy va ma'naviy qadriyatlarini, shuningdek, ijtimoiy va madaniy muhit bilan uzviy bog'liqligini chuqurroq anglaydi.

Natijada, "Quyuni izlari yoxud Ogahiy" romani o'zbek adabiyotida xalq og'zaki ijodining qahramon xarakterini ochishda qanday samarali vosita bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi va zamonaviy badiiy tahlilda muhim o'rin egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov, B. Xalq og'zaki ijodi va zamonaviy o'zbek adabiyoti. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 2020.
2. Tursunov, A. Qahramon xarakterining badiiy tahlili. Ilmiy jurnal "Adabiyotshunoslik", 2021, №3, pp. 34–48.

3. Xolmatov, S. O‘zbek romanidagi xalq og‘zaki ijodi elementlari. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2022.
4. Ergashev, M. Badiiy tafsilot va psixologik tasvir: zamonaviy o‘zbek romanida tahlil. Ilmiy jurnal “Madaniyat va Adabiyot”, 2023, №1, pp. 12–29.
5. Yunusov, R. Xalq ertaklari va qahramon xarakteri. Ilmiy tadqiqotlar, 2020, №4, pp. 22–38.
6. Alimova, F. Qahramon xarakteri va milliy madaniyat elementlari. Ilmiy jurnal “Adabiy tahlil”, 2022, №2, pp. 45–59.
7. Sobirov, T. Badiiy tafsilot va xalq og‘zaki ijodi uyg‘unligi. Ilmiy jurnal “Adabiyot va Madaniyat”, 2021, №5, pp. 18–34.